Audronė Šapaitė

Šiaulių kapinynas

2008 m. pratęsti archeologiniai tyrinėjimai Šiaulių kapinyno (A1737) teritorijoje, rekonstruojamo Vaisių g. 16A namo sklype, Šiaulių mieste. Baigtos tirti 2007 m. perkasos 1 ir 2, iškastos 5 naujos perkasos – 184,5 m^2 plotas.

Šiaulių kapinynas Vaisių gatvėje tyrinėtas 1961, 1998 (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 271–273) ir 2007 metais (žr. *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 189–190) (1 pav.). 1961 m. tyrinėjimų metu (vadovas Julius Naudužas) rasti 2 kapai ir išjudintų kaulų krūvelė. Užfiksuotos įkapės: geležinis įmovinis kirvis, 2 juostinės apyrankės, 2 geležiniai smeigtukai, peilio galas. Kaip atsitiktiniai radiniai iš Vaisių gatvės saugomas įmovinis ietigalis ir geležinė apskrita sagtis. 1998 m. tyrinėjimų metu Vaisių g. 16, 16A, 18, 18A kiemuose ištirti dar 5 pilni ir suardyti kapai, tačiau rastas tik vienas atsitiktinis radinys – gintarinis karoliukas. 2007 m. pradėti tyrimai rekonstruojamo Vaisių g. 16A namo sklype, iškastos 2 perkasos prie pastato PV sienos. Be atsitiktinių žmonių kaulų, rastas dar vienas (vaiko) kapas, jo aplinkoje – išjudintas iš savo vietos įmovinis ietigalis karklo lapo formos plunksna.

1 pav. 1961–2008 m. rastų kapų vietų planas: 1 – 1961 m. iškasta perkasa su kapais; 2 – 1998 m. iškasta perkasa su kapais; 3 – 1998 m. iškasta perkasa su atsitiktiniais kaulais; 4 – 2007–2008 m. perkasos su kapais; 5 – 2007–2008 m. perkasos be kapų; 6 – kapinyno ribos. A. Šapaitės brėž.

Fig. 1. Plan of the graves discovered during 1961–2008: 1 – the trench and burials excavated in 1961; 2 – the trench and burials excavated in 1998; 3 – the trench with isolated bones excavated in 1998; 4 – the 2007–2008 trenches with burials; 5 – the 2007–2008 trenches with no burials; 6 – the cemetery's boundaries.

2008 m. archeologinių tyrinėjimų Šiaulių kapinyno teritorijoje metu baigtos tirti perkasos 1 ir 2 (2007 m. dalyje ploto dar stovėjo veranda ir betoniniai laipteliai, 2008 m. jie buvo nugriauti, atsidengęs plotas ištirtas), iškastos 5 naujos perkasos komunikacijų vietose. Rasti 4 apardyti vyrų kapai 7–10 (numeracija tęstinė nuo 1998 m.). Visi kapai koncentravosi Vaisių g. 16A namo kieme, į PV nuo pastato. Su kapinyno laikotarpiu siejamas ir perkasoje 1 atkastas maišyto smėlio sluoksnelis, kuriame rasta žalvarinė įvijėlė ir dvi nedidelės duobės be radinių perkasose 1 ir 5. Kapų nugriauto Vaisių g. 16A namo vietoje neaptikta, tačiau tai neleidžia daryti išvados, kad kapinynas nesitęsia į ŠR nuo rastų kapų. Perkasose, iškastose pastato vietoje, vėlyvi sluoksniai siekė 1–1,55 m

gylį. Ten buvę kapai galėjo būti suardyti statant namą, gruntas su kaulais išvežtas.

Kapai 8–10 buvo orientuoti panašia (ŠV) kryptimi, išsidėstę vienoje eilėje, kartu su 2007 m. ištirtu kapu 6. Kapų 9 ir 10 duobės šiek tiek persidengė. Kapas 7 priklauso kitai eilei, esančiai į ŠV nuo pirmosios. Panašu, kad tai plokštinis kapinynas, kur mirusieji laidoti eilėmis. Kapo vieta turėjo būti pažymėta žemės paviršiuje, nes kapai išsidėstę tvarkingai vienas greta kito.

Kapai atkasti 85–95 cm gylyje. Tai buvo riba, kur baigėsi vėlyvas pilkas maišytas sluoksnis su pavieniais kaulais. Pirmiausia pasirodė kaulai, o tik po to ryškėjo kapo duobės kontūrai. Visų mirusiųjų viršutinės skeleto dalys, kurios paprastai būna aukščiau nei kojų kaulai, buvo suardytos vėlyvos ūkinės veiklos. Kapai iškasti panašiame gylyje, giliausiai mirusysis palaidotas kape 10. Šio kapo dugnas buvo 13 cm giliau nei gretimo kapo 9.

Kapų duobių užpildas – pilkšvas maišytas smėlis, jame buvo angliukų, kas liudija apeigas su ugnimi. 1998 m. kasinėjimų metu atidengtame kape 3 ir 1961 m. J. Naudužo tirtuose kapuose iš abiejų skeleto šonų buvo po kelis akmenis. 2007–2008 m. tyrimų metu aptiktuose kapuose tik prie kapo 10 kairės kojos gulėjo vienas akmuo.

Kapai orientuoti 280°, 315° ir 335° (ŠV) kryptimi, mirusieji gulėjo ant nugaros, ištiestomis kojomis. Rankų padėtis nenustatyta dėl suardymų.

Išliko įkapės, gulėjusios prie apatinės skeleto dalies ir ietigalis, rastas pečių srityje. Kape 7 mirusiajam buvo įdėtas įmovinis kirvis, gulėjęs prie dešinės blauzdos kaulų kotu galvos link. Kape 8 palaidotas vyras turėjo žalvarinę juostinę apyrankę platėjančiais galais, stačiakampio skerspjūvio lankeliu. Ji buvo užmauta

2 pav. Kapas 8. Apyrankė in situ. A. Šapaitės nuotr.

Fig. 2. Burial 8. A bracelet in situ.

ant dešiniojo dilbio, ties jo viduriu, galai nukreipti išorėn (2 pav.). Kapo 10 mirusiojo įkapės – įmovinis ietigalis karklo lapo formos plunksna ir geležinis įtveriamasis peilis. Ietigalis gulėjo dešiniojo peties srityje, lygiagrečiai skeletui, smaigaliu galvos link, plunksnos plokštuma statmenai žemės paviršiui. Geležinis įtveriamasis peilis rastas dešinėje mirusiojo pusėje, ties juosmeniu. Tai reikštų, kad jis buvo prikabintas prie juostos ar diržo. Maišytoje žemėje virš kapo 9 rastas geležinis lazdelinis smeigtukas, kuris galėjo priklausyti šiam arba gretimiems kapams. 2007 m. iškastas įmovinis ietigalis buvo išjudintas iš vietos, jis rastas tarp kapo 6 ir kapo 8. Didesnė tikimybė, kad jis priklausė kape 8 palaidotam vyrui, o ne kapui 6, kur buvo palaidotas 5–10 metų amžiaus vaikas.

Visi radiniai, įskaitant ir rastus ankstesnių šio kapinyno tyrinėjimų metu, buvo naudojami ilgą laikotarpį, išskyrus vieną profiliuotą ietigalį – V–VII a. Jį atsitiktinai rado ir ŠAM 1961 m. padovanojo Vaisių gatvės gyventojas. Pagal kape 8 palaidoto mirusiojo kaulų radioaktyvios anglies tyrimų rezultatus, kapas datuojamas II–IV a. Taigi kapinyną reikėtų datuoti II–VII a. ribose. Šiaulių kapinynas užima nedidelę 0,32 ha teritoriją, vargu, ar

čia buvo laidojama ilgą laiką. Greičiausiai kapinyne laidota senojo–viduriniojo geležies amžiaus sandūroje, IV–V a. Datavimo patikslinimui dar reikėtų papildomų duomenų.

Eilėmis sulaidoti mirusieji liudija čia buvus plokštinį kapinyną, o ne pilkapius. Šis laidojimo paminklas yra vienas ankstyviausių griautinių plokštinių kapinynų, kurie Šiaurės Lietuvai buvo būdingi iki pat krikščionybės įvedimo, o ir po to laidojimo forma nesikeitė.

Radiniai ir negatyvai saugomi ŠAM Archeologijos skyriuje.

Šiauliai cemetery

In 2008 the excavations were continued on the grounds of Šiauliai cemetery (the city of Šiauliai) at the site of the house at Vaisių St. 16A, which is under reconstruction (Fig. 1). 184.5 m^2 was excavated and four disturbed male burials, nos. 7–10, were found. The bones emerged at a depth of 85–95 cm, the burials were oriented to the NW, arranged in rows, and the individuals were supine. All of the burials were concentrated in the courtyard of the house at Vaisių St. 16A, to the SW of the building.

The individuals were buried with grave goods. Burial 7 had a socketed axe, burial 8 a bronze flat bracelet with flaring terminals and a rectangular-section shank (Fig. 2), and burial 10 a socketed spearhead with a narrow leaf-shaped blade and a tanged iron knife. The mixed soil above burial 9 contained an iron crook-shaped pin, which could have belonged to this or a neighbouring burial.

All the finds, including those found during earlier excavations in this cemetery, were used for a long period, except one 5th–7th-century spearhead with pronounced shoulders. On the basis of the result of radiocarbon tests on the bones from the individual in burial 8, the burial dates to the 2nd–4th centuries. Thus, the cemetery should be dated to the 2nd–7th centuries. Šiauliai cemetery occupied a small area of 0.32 ha and it is doubtful whether it was used over a long period. The cemetery was probably used at the turn of the Middle Iron Age, i.e. the 4th–5th centuries.

This burial site is one of the earliest flat inhumation cemeteries, which were characteristic of North Lithuania up until the introduction of Christianity and after it the burial form did not change.

Olegas Ševeliovas,
Ugnius Budvydas

Viešvilės kapinynas III

TIM toliau tęsė Viešvilės kapinyno III (Jurbarko r., Viešvilės sen.) archeologinius tyrimus. Jų tikslas – ištirti dirvožemio erozijos ardomą laidojimo paminklą. Kapinynas aptiktas 2004 m. ir su pertraukomis tyrinėjamas trejus metus (žr. *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 100–105; *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 144–145).

Archeologiniai tyrimai vyko kapinyno Š dalyje. Ištirtas 70 m^2 dydžio plotas (perkasos 4 ir 5). Perkasos jungtos prie ankstesniais metais ištirtų plotų. Kasinėjimų metu aptikta 16 griautinių (23–33, 35–39) bei 2 degintiniai kapai (40 bei spėjamas kapas 34). Vienintelis neabejotinas degintinis kapas 40 aptiktas įsiterpęs tarp griautinių kapų. Degėsinga duobė su mirusiojo degintiniais kaulais fiksuota negiliai, 35 cm gylyje. Kaulai buvo suberti į 37x36 cm dydžio apskritą duobutę. Pjūvyje ji netaisyklingos pusapvalės formos. Kape surinkta 875 g degintinių kaulų, tarp kurių ras-